

НЯКОИ АСПЕКТИ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Проф. д-р Христина Т. Балабанова

SOME ASPECTS OF THE INDEPENDENCE OF THE JUDICIARY

Prof. Hristina Balabanova, PhD

Резюме: *Статията е посветена на бюджета на съдебната власт като форма на принципа на независимост на тази власт. След приемането на изменения в Закона за съдебната власт и определянето на специфична процедура за приемане и изменение на бюджета в тази сфера възниква въпросът дали, кога и как законодателната власт игнорирайки тези нови правила може да внася промени в бюджета на съдебната власт.*

Ключови думи: *съдебна власт, бюджет, промени, законодателна власт*

Abstract: *The article is devoted to the budget of the judicial power as a form of the principle of independence of this power. After the adoption of amendments to the Law on the Judiciary and the determination of a specific procedure for the adoption and amendment of the budget in this area, the question arises whether, when and how the legislative power, ignoring these new rules, can make changes to the budget of the judiciary.*

Key words: *judiciary, budget, changes, legislature*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2022.30>

Въведение

Въпросът за проявните форми на независимост на съдебната власт е особено актуален в момент, в който се дебатира въпросът за промени в тази власт. Някои спорни въпроси не могат да се разрешат в диалогична форма и се налага компетентните субекти да се обърнат към Конституционния съд за решение на въпроса. Такъв е и настоящият случай по дело №5 от 2022 пред Конституционния съд. Авторът излага едно свое правно мнение по въпроса преди решението на съда.

Изложение

В глава шеста на Конституцията ни от 1991 г., и по-специално в чл. 117, ал. 2 от нея, е провъзгласен особено важен в организационен и функционален аспект принцип на съдебната власт. Конституцията затвърдява постулата, че при осъществяване на своите правомощия съдии, съдебни заседатели, прокурори и следователи се подчиняват на закона. Освен това Конституцията по отношение дейността на магистратите свързва независимостта и със самия бюджет на съдебната власт (чл. 117, ал. 3). Съдебната власт има самостоятелен бюджет, гласи тя.

Съгласно Закона за съдебната власт (ЗСВ)¹⁶¹ съдебната власт е държавна власт, която защитава правата и законните интереси на граждани, организации и държавата, а чл. 1а, ал. 2 на ЗСВ отново ясно подчертава, че последната е независима.

Принципът на независимост на тази власт се проявява в различни форми. Най-важните сред тях са:

а) органите на съдебната власт изпълняват функциите си безпристрастно;

б) при осъществяване на своите функции те се подчиняват само на закона;

в) органите на съдебната власт са политически неутрални;

г) тези органи притежават само функционален имунитет;

д) след определен срок те стават несменяеми (чл. 207 от ЗСВ);

е) при осъществяване функциите на съдебната власт, както и при заемане на длъжности в органите на съдебната власт не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние;

ж) самостоятелност на бюджета на съдебната власт, която гарантира независимостта ѝ;

з) спазване на изискванията за несъвместимост, посочени в чл. 195 от ЗСВ и др.

Фактът, че бюджетът е финансова рамка за функциониране органите на съдебната власт, обяснява интереса към неговото изготвяне, спазване и т.н. Въпросът за бюджета на съдебната власт понякога

¹⁶¹ ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г. и посл. изм.

е спорен и това води до различни дела пред Конституционния съд. Такова е и дело №5 от 2022 г. В него се иска установяване на противоконституционност на чл. 2, ал. 2 от Закона за държавния бюджет на Р България 2022 г., с който се отнемат средства от бюджета на съдебната власт.

Ако анализираме внимателно решенията на Конституционния съд по тази проблематика, могат да се установят две основни линии, които взаимно се допълват. Според първата – бюджетът на съдебната власт е независим, самостоятелен. Съставянето и изпълнението са извън сферата на изпълнителната власт, без да се накърняват бюджетните правомощия на Народното събрание.

Министерският съвет получава проектобюджета на съдебната власт, за да го включи в този вид, в който му е предоставен в проекта на държавния бюджет (чл. 87, ал. 2 от Конституцията).

В този смисъл са и решения: Решение №18 по к.д. 19/1993; Решение №8 по к.д. №5/2007; Решение №17 по к.д. 13 от 1995; Решение №7 по к.д. №1/2005 и др.

Втората линия доразвива това виждане и го допълва.

Конституционната повеля няма да бъде изпълнена, както и когато не се осигуряват никакви средства, така и когато поради недостиг на тези средства съответните органи могат и да не функционират пълноценно през част от бюджетната година. За част от годината може да липсват средства, а това води до невъзможност за осъществяване на дейността им.

Конституционно недопустимо е установени от основния закон държавни органи да функционират само дотолкова, доколкото са осигурени средства чрез Закона за държавния бюджет.

Това разбиране на Конституционния съд е изразено в: Решение №4 по к.д. №3 от 2015; Решение №4 по к.д. №2/2003 и др.

Тези решения всъщност очертават втората линия от анализа на разбирането на Конституционния съд по отношение бюджета на съдебната власт (вж. още Решение №2/2022; Решение №4 по к.д. 2/2003 и др.).

Както подчертахме, съгласно чл. 117, ал. 3 от Конституцията съдебната власт има самостоятелен бюджет. Законодателят особено държи на този факт като проява на независимостта на съдебната власт и затова го е отделил в самостоятелна алинея. Нещо повече, предприети са изменения и в Закона за съдебната власт, които да

обезпечат конституционния постулат. Законодателната власт трябва да съблюдава тези изисквания, посочени в цитирания закон, в противен случай е налице нарушение на принципа за разделение на властите. Няма власт, която да доминира над другите. Ако законодателната власт не съблюдава това, не осигурява баланс, ще сме изправени пред диктат, примат на законодателната власт над съдебната, а това противоречи на чл. 8 от Конституцията.

С изменения на Закона на съдебната власт¹⁶² влязоха в сила и някои допълнителни изисквания при изготвяне бюджета на съдебната власт. Става дума за нормативно развита, и то в императивен аспект, процедура по приемане и предлагане на Народното събрание на проектобюджета на съдебната власт.

Съгласно чл. 362 от ЗСВ Министърът на правосъдието предлага проект за бюджет на съдебната власт и го внася в Пленума на Висшия съдебен съвет.

Според чл. 364 ал. 1 от ЗСВ Министерският съвет от своя страна внася в Народното събрание проект за държавния бюджет заедно с проекта на бюджета на съдебната власт, предложен от Пленума на Висшия съдебен съвет. Законът за съдебната власт съдържа императивни норми, в този случай нито МС, нито Министърът на правосъдието могат да внасят корекции. Те го внасят в Народното събрание, така, както е предложен от Пленума на Висшия съдебен съвет. Противното означава накърняване на законовите правомощия на Пленума на Висшия съдебен съвет.

Нещо повече, чл. 364, ал. 2 от цитирания закон казва, че Народното събрание изслушва доклада на Пленума на Висшия съдебен съвет, представен от негов представител, т.е. в присъствието на оторизиран от Пленума на ВСС представител на съдебната власт.

От искането е видно, че предложението за намаляване на бюджета е внесено от група народни представители преди второто четене на законопроекта.

Нормата на закона обаче е императивна, тя е задължителна и за законодателната власт, макар че тя е приела Закона за съдебната власт. Цялата процедура по чл. 362 и следващите от Закона за съдебната власт е императивна и правните субекти трябва да се съобразяват с това. Без да се накърняват бюджетните правомощия на Народ-

¹⁶² ДВ, бр. 28/2016, изм. и доп. ДВ. бр. 28 от 8 април 2016 г.

ното събрание, последното трябва да установи баланс в този случай. Това обаче не е направено, а в нарушение на законоустановена процедура средствата са намалени. А бюджетът на съдебната власт, макар и съставна част на държавния бюджет, е самостоятелен и независим.

Заключение

Принципът на правовата държава (чл. 4), принципът на разделение на властите (чл. 8) и принципът на независимост на съдебната власт (чл. 117) от Конституцията не допускат този начин на взаимоотношения между законодателна и съдебна власт, поради което според нас чл. 2, ал. 2 от Закона за държавния бюджет на Р България 2022 г. е противоконституционен.

За контакти:

Проф. д-р Христина Балабанова

E-mail: balabanova55@avb.bg